

Дочо Михайлов – живот легенда, или как историята формира човешката съдба

Станка Георгиева

D.Mihajlov – life like a legend: This article follows the life and work of Mikailov Docho, one of the leaders of VDRO, ORO and BKP in Do/roudja in Romania.

Key words: *revolutionary organization of the revolutionary group*

ВЪВЕДЕНИЕ

Да се напише политическата история на Южна Добруджа през втората румънска окупация е невъзможно, без да се проследи животът и дейността на най-великия й син през този период – Дочо Михайлов, добруджанският апостол на свободата, човекът, който застава начело и ръководи политическите и национално-освободителните борби в Добруджа и става жертва на класовата и националистическа омраза, без да дочака осъществяването на заветния си идеал - "Свободна и независима Добруджа".

Целта на настоящата публикация е да се проследи как историята на България по време и след Първата световна война формира и влияе върху живота и съдбата на един обикновен младеж от едно обикновено добруджанско село.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Дочо Михайлов [1] е роден на 29 октомври 1895 г. в село Бабук, Силистренско от Пена и Михаил Драганови. Семейството е състоятелно. След Дочо се раждат още 5 деца - 4 дъщери и 1 син. Самият Дочо Михайлов не създава семейство. Пада убит на 31-годишна възраст в сражение с българската полиция и контрачетници на ВДРО на 26 август 1926 г. край село Дживел /Никола Козлево/, Новопазарско.

Начално образование получава в родното си село. Тук и в Силистренската гимназия, където продължава обучението си, получава първите уроци по история, политика и социална справедливост от учителя тесен социалист Георги Петров. След първата окупация на Южна Добруджа /1913г./ от румънската власт свободололюбивият и ученолюбив младеж преминава границата и се установява в град Варна, където продължава образованието си. Тук попада под влиянието на партията на тесните социалисти /БРСДП /т.с./. През 1914 г., когато Силистренската гимназия се премества в Свищов, той напуска Варна и заминава там. В гимназията се включва активно в ученическите социалистически кръжоци [2].

Още като ученик в последния клас на гимназията е изпратен да отбие военната си служба в 1-ви пехотен полк в София /1 март 1916 г./. Преминава суровата школа на Първата световна война като подофицер на Южния фронт. Участва в обезпечаването на полковото разузнаване на 81-ви софийски пехотен полк /преминава обучение за тази цел в Нишката школа/. За проявен героизъм при разузнаване в тила на врага е награден с германски кръст за храброст [3]. Прекарва в окопите до края на войната. Чете тайно разпространяваните вестници и позиви /"Работнически вестник", "Земеделско знаме"/, в които има примамливи лозунги, като: "Долу войната", "Да последваме примера на нашите руски братя". Заедно с хилядите разбунтували се войници участва във Войнишкото въстание.

Опитът за обединение на Отечеството чрез силата на оръжието завършва трагично за България. На 29 септември 1918 г. е подписано Солунското примирие и България излиза от войната. Дочо Михайлов е уволнен от армията на 30 октомври 1918 г. И той, и цялото българско общество са покрусени от втората национална катастрофа и крушението на националните идеали. Най-тежко е за демобилизираните войници. За тях Димо Казасов пише: "Те бяха горди, за да просят, сурови, за да се молят, ожесточени, за да се оплакват. Мълчаливи, събрали

мъката на цял народ в гърдите си, те поеха прашните друмища на своята изтерзана родина, милвани само от октомврийското слънце и огривани от далечните, отправени с копнеж към тях погледи на техните близки" [4].

Въпреки че се записва да следва право в Софийския университет, Дочо Михайлов [5] решава да се върне в родния си край, чиято съдба през есента на 1918 г. е все още забулена в неизвестност. Английски, френски, италиански и румънски войски окупираат Добруджа /след 24 ноември 1918 г./ . Българската армия постепенно се изтегля на линията на границата от 1913 г. Добруджанското население не желае да допусне повторна румънска окупация. Създават се "граждански" и "стражеви" комитети. Въоръжени селяни не допускат чиновническия апарат на Румъния по селата си. Стават ожесточени сблъсквания.

В такова превратно и тревожно време Дочо Михайлов решава да остане в Добруджа. Става учител в село Нова Попина, Силистренско. Учителствува само няколко месеца. По това време румънската администрация, насърчавана от съглашенските войски, постепенно се настанява в Южна Добруджа. Закриват се българските училища и църкви, изгонват се учителите и свещениците българи и се назначават румънци. Забранява се писменият и говоримият български език. Постепенно Добруджа се изпълва с румънска администрация, полиция и жандармерия.

Останал без работа, Дочо Михайлов се установява в Силистра, където живее и работи от януари 1919 г. до пролетта на 1920 г. Издържа се с частни уроци. Свързва се със социалистите в града и по негова инициатива през зимата на 1919 г. се възстановява градската партийна организация, като същата преминава по-късно към РКП. Възстановяват се и много селски партийни комитети, на първо време този в село Бабук, където най-активни са неговите приятели и съученици: Аврам Аврамов, Йордан Дочев, Иван Друмев, Тодор Помаков, Драган Бобчев и др. Създават се просветни кръжоци, като така се прикриват партийните организации. През м. януари 1919 г. е създаден ОК на КП в Силистра, като за първи секретар е избран Дочо Михайлов. В състава му влизат още: Коста Стоев, Димитър Върбанов, Крум Драгостинов, Георги Хотинев, Тодор Маринов, Илия Радев, Никола Антонов [6]. През м. февруари 1919 г. се провежда съвместно заседание на Силистренския и Добричкия окръжни комитети на РКП и се създава Областен комитет в секция Кадрилатер /Южна Добруджа/. За председател е избран Киро Стефанов, а за членове Дочо Михайлов, Т. Караиванов, Д. Върбанов, С. Войнов, И. Радев, Б. Скарлатов и др. Основна тема в разискванията на новоосновения комитет става решаването на националния въпрос и освобождението на Добруджа от румънска власт. По идеологически, политически и военностратегически съображения те издигат тезата за "Свободна и независима Добруджа" [7].

Малко преди подписването на Ньойския договор /27 ноември 1919 г./ от 21 до 25 ноември в София се провежда IV-ят по ред Велик добруджански надорен събор /ВДНС/. На него присъстват 217 делегати от вътрешността на Добруджа и от емиграция. Дочо Михайлов изпраща Тодор Топоров от Силистра и Цоню Калчев от село Бабук. Съборът осъвременява основите на "новата" политическа структура Съюз "Добруджа", която по регистрационни документи се води като "просветно-благотворително" движение. По устав крайна цел на движението /Съюза/ е борба за установяване на "единна, свободна и независима Добруджа" [8]. Уставът е изготвен от д-р Петър Вичев /юрист/ от Силистра-София. Като председател той регистрира новата формация [9].

След многократно отлагане, най-после през 1920 г. румънската власт обявява провеждане на парламентарни избори в Кадрилатера /Южна Добруджа/. По предложение на Дочо Михайлов в Силистра и околните села /включително и село Бабук/ е издигната кандидатурата на Коста Стоев. С голям такт и енергия Дочо Михайлов става най-добрият агитатор и застъпник на кандидата. Селяните с

увлечение слушат красивия русокос, белолик и синеок, сладкодумен и жинерадостен агитатор. Той ги убеждава, че добруджанското население трябва да има свой легален представител, застъпник в румънския парламент. Така Коста Стоев е избран за народен представител /ноември 1920 г./

Заради активната си политическа дейност Дочо Михайлов е заплашен от арестуване от румънската полиция. Това го кара да постави пред Аврам Аврамов и Трендафил Неделчев като най-спешна задача за селата в окръга, създаването на кредитно-производствени кооперации в близките месеци. Нелегално се прехвърля в България и се установява в гр. Русе. Зачислява се в местната организация на БКП /т.с./ и Емигрантския комунистически съюз. Постъпва на работа като чиновник в Окръжната училищна инспекция. След месец е определен от ЦК на БКП /т.с./ за куриер за връзка между Добруджанския революционен комитет във Варна и Одеския български революционен център [10]. Заминава за гр. Варна и преоблечен като руски войник /Сергей Жуков/, заедно с руски военнопленници тръгва с кораб за Одеса, изпълнявайки опасно поръчение за предаване сведения за разположението на съглашенските войски в района на Варна. Задачата е изпълнена.

Дочо Михайлов се явява първият куриер разузнавач по канала Варна-Одеса след Първата световна война. Имаме основание да смятаме, че такъв остава до края на живота си /1926 г./. Това се потвърждава от Йордан Панов-Шимчето, който твърди, че съветската ЧК и през следващите години е използвала услугите на комунистите от варненския канал [11].

В Одеса Дочо Михайлов е включен в тримесечен курс за пропагандисти и минноподдривници. Те се организират по решение на ЦК на БКП и нейната Върховна военна революционна колегия /комисия/, с цел подготовка на военни командири, разузнавачи и куриери [12]. Това разширява диапазона на бъдещите очаквания за този кадър от Добруджа.

Как и откъде Дочо Михайлов се връща от Одеса, не е известно. Знае се, че за известно време е във Варна, после го виждаме в Букурещ /1921 г./ като студент по медицина. Заплашен от арестуване, с плуване през река Дунав се прехвърля от Румъния в България /Гюргево-Русе/. Това му струва една сериозна настинка /воден плеврит/, който лекува близо 2 месеца. В началото на 1922 г. се озовава отново във Варна, който е най-многолюдният емигрантски център на добруджанци в България. Тук в Дочо Михайлов назрява идеята за създаване на чета от добруджанци, подобна на четите на ВМРО, която да осъществява главно културно-просветни и духовни връзки между Добруджа и България, да извършва агитация и пропаганда на "добруджанската идея" за свобода и независимост, да закриля беззащитните добруджанци от бандитизма и полицейщината [13].

Тази идея започва да се осъществява [14] с помощта на Русенската емигрантска група и ОК на БКП в Русе, където членуват много съученици и приятели на Дочо Михайлов като Цоню Калчев, Руско Попхристов, Йордан Гергицов, Куньо Иванов и др. Дочо Михайлов е извикан в Русе, където получава необходимите средства за екипиране на чета от 7 човека и литература, които трябва да разпространява по градовете и селата в Добруджа. Групата е формирана на 22 ноември 1922 г. В нея влизат следните добруджанци: Йордан Гергицов, Георги Петров - Голия, Иван Липчев, Димитър Парушев, Колю Митев, Тодор Червенков, Колю Стафанов. На 23 ноември групата се отправя на "рейд" за 4 месеца в Добруджа. В този си вид тя не е бойна група /има само 1 стара пушка с няколко патрона и 1 пистолет/ [15]. Тя извършва организационна-подготвителна работа за създаване на "вътрешна" революционна организация, която да защитава гражданските права и свободи на добруджанци и използвайки всички легални и нелегални средства да осъществи обвобождението на Добруджа от румънска власт и присъединяването ѝ към България [16].

Първият добруджански комитет е създаден в село Бабук. В него влизат не само комунисти /Стоян Райчев, Аврам Николов/, но и много безпартийни селяни [17].

Обиколката на групата из Добруджа не остава незабелязана от румънските власти. Окръжният управител на Силистра Ташко Пучеря изпраща писмо до Русенското окръжно управление и до румънските гранични власти, с което моли да се вземат строги мерки срещу "осемчленната чета, минала границата."

На седмия редовен конгрес на емигрантския Съюз "Добруджа", проведен от 25 до 27 март 1923 г. в Търговище, официално Дочо Михайлов и Върбан Петров от Добрич лансират идеята за създаване на нелегална ВДРО, снабдена с четнически апарат. Конгресът, който е доброволна легална структура, са въздържани от вземане на решение, въпреки че отчети необходимостта от съществуването ѝ.

След приключване на конгреса, но с негово знание, в Русе се взема решение за създаване на ВДРО [18]. Излъчен е ЦК със седалище Русе. Дочо Михайлов е член на ЦК и е определен за главен войвода на четите в Добруджа. Село Дживел е определено за главна база на четите. Тук в периода май-юни 1923 г. се създава Добруджанската чета "Стефан Караджа", която се състои от 18 човека. Четата е снабдена с оръжие и военни униформи. С помощта на Никола Кямилев от Военния съюз е уредено безпрепятственото преминаване на границата от българска страна. През юли-август 1923 г. Добруджанската чета прави своя първи рейд в Добруджа. През септември 1923 г. четата участва в Септемврийското въстание в гр. Варна, където войводата е ранен и се лекува няколко месеца в село Мадара. Следват нови акции през 1924 г. На 8 март 1925 г. Дочо Михайлов е арестуван от българската полиция в село Дживел. Отведен е под конвой в Русе, по повод процеса на "русенските конспиратори". Без всякаква вина е осъден на 1 година затвор. Наказанието се изтърпява в Русенския затвор от 5 септември 1925 до 10 май 1926 г. Докато Дочо Михайлов е в затвора, във Виена се слага началото на нова добруджанска организация с антифашистка насоченост – ДРО. Инициатор е Георги Кроснев от Добрич. От Силистра и Бабук в работата на конгреса участват д-р Петър Вичив и Стоян Бойков. Дочо Михайлов е включен в ЦК на ДРО и дава съгласието си да води чета на ДРО в Добруджа.

След излизането си от затвора Дочо Михайлов отива в село Дживел, където го чакат Димитър Дончев-Доктора и четата. На 19 май 1926 г. четата се прехвърля в Добруджа, където изгражда комитети на ДРО.

Десните елементи във ВДРО заедно с полицията в Шумен, замислят ликвидирването на войводата Дочо Михайлов и го осъществяват на 26 август 1926 г. Заедно с Дочо Михайлов са убити още 3 четници: Георги Гицов, Гино Друмев, Тодор Господжаков.

Убийството на Дочо Михайлов и тримата четници е политическо убийство. Вестник "Зора" от 28 август 1926 г. нарича четниците "разбойническа банда". Достоев отговор на тази клевета дава бесарабският българин Владимир Дякович-Вултор в органа на Демократическата партия вестник "Знаме" от 10 октомври 1926 г., където казва за Дочо Михайлов: "Той не бе "разбойник", нито "конекрадец". Той никого не е убил и никого не е окрал. Обратното бе той – пазител на беззащитните свои братя от ограбване, прокуда и изстребление... И ще дойде ден, когато висшата правда и терзанията на съвестта ще вдигнат паметник - не на "разбойника" и "конекрадеца", а на апостола и бореца за народни права и свободи Дочо Михайлов" [18].

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Когато Русенсият прокурор пита иронично Дочо Михайлов "вярва ли той, че с 20 души /Добруджанската чета/ ще може да освободи Добруджа", получава отговор, който по достоинство е несравним: "И Христо Ботев не е вярвал, че със 120 души ще освободи България, но той разчиташе на българския народ. Аз също разчитам на този народ" [19].

В памет на добруджанския Левски, който с агитация и пропаганда поддържаше духа на добруджанци през румънската окупация, признателното поколение му е издигнало гранитен паметник в центъра на град Силистра.

.ЛИТЕРАТУРА

1. Георгиева, Ст. Добруджанската чета. С., 1991, с.8 и сл.
2. Добруджанци в огъня на революционната борба. С., 1974, с.31 и сл.
3. В. Свободна Добруджа, №4, 24 окт. 1926.
4. Казасов, Д. Искри от бурни години. С., 1987, с.105.
5. История на Силистренската ОПО, т.1, 1969, с. 110 и сл. /ръкопис/.
6. ДА Силистра, ф. 265п, л.4
7. Тодоров, П. Идеини течения и борби в ДНОД до 1919г. - Българският национален въпрос след Освобождението. С., 1896, с.162; Г. Ганев. Развитие на ДНОД през периода 1919-1925г. т. 9, ГСУ, 1960, с.183-256.
8. Георгиев, И. Добруджа в борбата за свобода. С., 1962, с.56.
9. Георгиева, Ст. Д-р П. Вичев. Живот и дейност. С., 2001.
10. Георгиева, Ст. Добруджанската чета. С., 1991, с. 18-19.
11. Панов, Й. Наричаха ги конспиратори. С., 1970, с.33.
12. Пак там.
13. Добруджанци в огъня на революционната борба. С., 1974, с.33-34.
14. ДА Силистра, ф.11к, оп.1, а.е 23.
15. Пак там.
16. Пак там.
17. Пак там..
18. Георгиева, Ст. Добруджанската чета. С., 1991.
19. В. Знаме, 10 окт. 1926г.

За контакти:

д-р Станка Николова Георгиева, гр. Силистра, 7500, ул. Янко Тодоров 32, вх.1, ап.1; тел. 086/83-30-49; E-mail: georgievi_3@abv.bg

Докладът е рецензиран.